

Araştırma Makalesi ♦ Research Article

Okul Yöneticilerinin Kriz Yönetim Düzeylerinin İncelenmesi

Investigation of Crisis Management Levels of School Administrators

Selim DEMİRAY¹ Ayşe ARSLAN² Caner KURU³ Sine YALÇINKAYA⁴

Fatma GÜZELLER⁵ Hatice İMRENK DEMİROĞLU⁶ Berkan ÖZTÜRK⁷

Tülay ÖZTÜRK⁸

¹MEB, sdemiray25@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5948-8659

²MEB, aysear277@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1906-2549

³MEB, canerkuru@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4373-4373

⁴MEB, sineykaya@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8058-324X

⁵MEB, fatmauyarfatsa@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1433-2992

⁶MEB, haticeimrenk@hotmail.com, ORCID: 0009-0008-1968-0022

⁷MEB, berkan_ozturk_20@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1962-0771

⁸MEB, ozturktulay86@hotmail.com, ORCID: 0009-0001-2790-6035

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler:

Eğitim Yönetimi
Kriz
Kriz Yönetimi
Okul Yöneticisi

ÖZ

Bu araştırma; okul yöneticilerinin kriz yönetim düzeylerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Amaç doğrultusunda 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan 109 yöneticiye kişisel bilgi formu ve kriz yönetim ölçeğinden oluşan bir anket uygulanmıştır. Okul yöneticileri İstanbul'un Küçükçekmece ilçesinde kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 22.0 istatistik programında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde frekans yüzdelerinin hesaplanmasına ek olarak, standart sapma ve ortalama ve t testi ile tek yönlü Anova testinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda okul yöneticilerinin krizleri orta düzeyde yönettikleri, belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada ele alınan tanımlayıcı özelliklerinden cinsiyetleri dışında kalan yaş, eğitim düzeyi, toplam çalışma süresi ve kurumda çalışma süresine göre kriz yönetim düzeylerinin farklılık göstermediği, kadın yöneticilerin erkek yöneticilere göre krizleri daha iyi yönettikleri belirlenmiştir.

ARTICLE INFO

Keywords:

Education Management
Decision Making
Knowledge Management
School Administrator

ABSTRACT

This study was conducted to examine the crisis management levels of school administrators. For this purpose, a questionnaire consisting of a personal information form and a crisis management scale was applied to 109 administrators working in schools affiliated to the Ministry of National Education in Turkey in the 2022-2023 academic year. School administrators were selected by convenience sampling method in Küçükçekmece district of Istanbul. The data obtained were analysed in computer environment using SPSS 22.0 statistical programme. In addition to the calculation of frequency percentages, standard deviation and mean, t-test and one-way Anova test were used in the analysis of the data. As a result of the research, it was determined that school administrators manage crises at a moderate level. In addition, it was determined that the levels of crisis management did not differ according to age, education level, total working time and working time in the institution, except for gender, and that female administrators managed crises better than male administrators.

1 Giriş

Günümüzde dünya nüfusu arttıkça birçok işletme, organizasyon ve topluluklar oluşmaktadır. Bu kuruluşlar, dernekler, işletmeler vb. Kendi amaç ve hedefleriyle hareket eder. Bir örgütün amaç ve hedeflerine ulaşma çabaları sırasında beklenmedik durumlar ortaya çıkabilir. Örgüte zarar verme potansiyeli taşıyan bu durum bir kriz süreci olarak yorumlanır. Krizler sadece insan kaynaklı değil, aynı zamanda doğal kaynaklı krizlerdir, ancak insan etkisi altında ortaya çıkan krizler öngörülebilir oldukları için toplumsal tepkilerin ortasında yer alır (Sarı ve Sarı, 2020).

Kriz, bir örgütün amaç ve hedeflerini, varlığını ve bütünlüğünü tehlikeye sokan bir durumu ifade eden bir kavramdır. Kuruluşların beklenmedik durumlarda ortaya çıkan krizleri mümkün olan en kısa sürede çözmesi gerekir (Ölmez, 2021). Bir krizi çözmek ve verdiği zararı en aza indirmek için süreçte liderlik kavramı ağırlıkla ön plana çıkmaktadır. Krizin üstesinden gelmek için insanların birbirine kenetlenmesi ve kurallara uyması gerekiyor. Lider, insanları bir araya getirebilen, motive edebilen, etkileyebilen ve bir kriz anında kurallara uyulmasını sağlayan kişidir.

Toplumun büyümesine ve gelişmesine katkı sağlayan örgütler arasında eğitim örgütlerinin ikinci sırada yer aldığı yadsınmaz bir gerçektir. Bir eğitim organizasyonu, okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerden oluşan geniş bir topluluktur. Bu örgütün temel itici gücü öğretmenlerdir. Öğretmen, insanların girdilerini hammadde olarak işleyen, topluma kazandıran ve toplumun gelişmesine katkıda bulunan kişidir. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin görev yaptıkları okullara bağlılıkları, okullara aidiyet duyguları eğitim-öğretim sürecini daha aktif ve verimli hale getirecektir. Bu nedenle öğretmenlerin okula bağlılık düzeylerini artırmaya yönelik çabalar büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin örgütsel bağlılığını etkileyen birçok faktör vardır (Durusu ve Cemaloğlu, 2019; Özgenel ve ark., 2021). Bu faktörlerden biri de örgüt başkanının kriz durumundaki tutum ve davranışlarıdır.

Kriz, bir olay veya durumun seyri içinde karşılaşılan karmaşık bir aşama, bozulma ve tehlike zamanı olarak tanımlanmaktadır (Can, 2005). Bir kuruluş için bir kriz durumu ortaya çıktığında, krizi yönetmeyi ertelemek yerine, krizin kriz olmadan önce gelebileceğini fark etmek ve kriz ortamından çıkmak için kriz öncesi hazırlıkları yapmak daha iyidir. Kriz durumunda, minimum hasarla, hatta olumlu çıkarımlar elde edilebilir (Yavuz ve Çetin, 2022).

Eğitim örgütlerinin işleyişini bozan krizler, dış etkenlerden kaynaklananlar ve verilen hizmetlerden kaynaklananlar olarak ikiye ayrılabilir. Dış etkenlerden kaynaklanan krizler, doğal afetler, siyasi ve ekonomik krizler şeklinde kendini gösterebilir. Sunulan hizmetlerden kaynaklanan krizlerin genellikle okul yöneticilerinin durum ve olayları kontrol edememelerinden ya da uygulama hatalarından kaynaklandığı söylenebilir. Okul yöneticilerinin bu tutum ve davranışları ortamın dengesini bozabilmekte ve krizlere neden olabilmektedir. Ancak güven duygusunun oluşturulmadığı eğitim örgütlerinde personelin kendini eğitim-öğretim faaliyetlerine tam olarak adayamadığı ve eğitimden verim alınmadığı ortaya çıkmıştır (Kirişçi ve Yirci, 2021; Karaağaç, 2022).

Bağlılık duygusu, birey içinde bulunduğu toplumda kendini güvende hissettiğinde zamanla artar. Bağlılığı artan bireylerin örgütten ayrılmama noktasında daha duyarlı oldukları görülmektedir (Köseoğlu, 2020). Bir örgütte yaşanan krizler, bireylerin bağlılık düzeyi ile yakından ilişkilidir. Bireyler krizin şiddetine ve sonuçlarına bağlı olarak örgütlerinden ayrılabilirler. Bu noktada örgüt yöneticilerinin kriz yönetimi becerileri, örgütün bir arada kalmasına yardımcı olacaktır. Aynı şey eğitim kurumları için de geçerlidir. Bir kriz durumunda okul yöneticilerinin davranışları yani kriz yönetim yetenekleri devreye girecek ve doğru ve etkin adımlar atan yöneticiler, örgütlerini daha güvenilir bir noktaya getireceklerdir (Akbaşlı ve Diş, 2019).

Okulların dünyanın gelişmesinde yeri vardır. Yöneticilerin ve öğretmenlerin de bu gelişmelerden haberdar olmaları ve kendilerini güncel tutmaları gerekmektedir. Okul yöneticileri, geçmiş deneyimlerinden de yararlanarak ortaya çıkacak sorunlara uygun çözümler bulabilmek ve bunları hayata geçirebilmek için çevrelerinde ve çevrelerinde olan olaylara karşı duyarlı olmalı, karşılaştıkları durumları hafife almamalıdır. Teorik bilgileriyle alternatifler üretebilmek için her olaydan ders çıkarılabileceğinin bilincinde olarak onlara karşı duyarlı olmaya odaklanmalıdır.

Sahadaki sorunları eksiksiz çözmeye çalışmalı, bunu yapamıyorsa krizi en az kayıpla atlattırmaya çalışmalıdır. Yöneticilerin bilgi ve becerileri, okul ortamının yönetimi için kritik öneme sahiptir. Okulları verimli kılmak, yöneticilerin olayları ele alma biçimiyle yakından ilgilidir.

2 Materyal ve Metod

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma genel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. “Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bu evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinden yapılan tarama düzenlemeleridir.” (Karasar, 2009: 79).

2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim öğretim yılında İstanbul İli Küçükçekmece ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan yöneticiler oluşturmaktadır. Araştırma kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen 109 yönetici üzerinde gerçekleştirilmiştir.

2.3 Veri Toplama Araçları

Katılımcıların kriz yönetim düzeylerini incelemek için Sayın (2008), tarafından geliştirilmiş ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan “Kriz Yönetim Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçekte 6 boyut altında 45 tane beşli Likert tipinde madde bulunmaktadır. Ölçek maddeleri “1=Hiçbir zaman (1.00-1.79), 2=Çok nadir (1.80- 2.59), 3=Ara sıra (2.60-3.39), 4=Çoğu zaman (3.40-4.19) ve 5=Her zaman (4.20-5.00)” olarak seçenklendirilmiştir. Sayın (2008) yapmış olduğu güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha katsayısını 0,85 olarak bulmuştur. Araştırmada ölçeğin güvenirlik analizi tekrar edilmiştir. Kriz Yönetimi ölçeğinin güvenirliği Cronbach's Alpha=0,846 olarak bulunmuştur.

2.4 Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında paket program aracılığıyla değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan yöneticilerin tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde analizlerinden, ölçeğin incelenmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalanılmıştır. Araştırma değişkenlerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek üzere kormogov simirnov testi kullanılmıştır.

Tablo 1. Normal Dağılım

	N	Ort	Ss	Medyan	Min.	Maks.	KS-Z	p
Kriz Yönetimi	109	3,273	0,250	3,267	2,600	3,930	0,544	0,929

Değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Verilerin analizinde parametrik yöntemler kullanılmıştır. Yöneticilerin tanımlayıcı özelliklerine göre kriz yönetimi düzeylerindeki farklılaşmaların incelenmesinde bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (Anova) ve post hoc (Tukey, LSD) analizlerinden faydalanılmıştır.

3 Bulgular ve Yorumlar

Yöneticiler cinsiyete göre 53'ü (%48,6) erkek, 56'sı (%51,4) kadın olarak dağılmaktadır. Yöneticiler eğitim durumuna göre 84'ü (%77,1) lisans, 25'i (%22,9) lisansüstü olarak dağılmaktadır. Yöneticiler yaşa göre 33'ü (%30,3) 26-35, 59'u (%54,1) 36-45, 17'si (%15,6) 46-55 olarak dağılmaktadır. Yöneticiler medeni duruma göre 85'i (%78,0) evli, 24'ü (%22,0) bekar olarak dağılmaktadır. Yöneticiler toplam çalışma süresine göre 16'sı (%14,7) 5 yıl ve altı, 18'i (%16,5) 6-10 yıl, 39'u (%35,8) 11-15 yıl, 36'sı (%33,0) 16 yıl ve üzeri olarak dağılmaktadır. Yöneticiler kurum çalışma süresi göre 32'si (%29,4) 1 yıl ve altı, 46'sı (%42,2) 1-5 yıl, 12'si (%11,0) 6-10 yıl, 19'u (%17,4) 10 yıl üzeri olarak dağılmaktadır.

Yöneticilerin “kriz yönetimi” ortalaması orta 3,273±0,250 (Min=2.6; Maks=3.93) olarak saptanmıştır.

Tablo 2. Kriz Yönetimi Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kriz Yönetimi	26-35	33	3,322	0,193	1,485	0,231
	36-45	59	3,235	0,234		
	46-55	17	3,309	0,371		

Tek Yönlü Varyans Analizi

Yöneticilerin kriz yönetimi puanları yaşa göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 3. Kriz Yönetimi Puanlarının Toplam Çalışma Süresine Göre Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kriz Yönetimi	5 Yıl Ve Altı	16	3,401	0,218	1,729	0,165
	6-10 Yıl	18	3,264	0,175		
	11-15 Yıl	39	3,241	0,211		
	16 Yıl Ve Üzeri	36	3,256	0,316		

Tek Yönlü Varyans Analizi

Yöneticilerin kriz yönetimi puanları toplam çalışma süresine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4. Kriz Yönetimi Puanlarının Kurum Çalışma Süresi Göre Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kriz Yönetimi	1 Yıl Ve Altı	32	3,255	0,253	0,468	0,705
	1-5 Yıl	46	3,258	0,222		
	6-10 Yıl	12	3,343	0,237		
	10 Yıl Üzeri	19	3,296	0,320		

Tek Yönlü Varyans Analizi

Yöneticilerin kriz yönetimi puanları kurum çalışma süresi göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 5. Kriz Yönetimi Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	t	sd	p
Kriz Yönetimi	Erkek	53	3,167	0,240	-4,697	107	0,000
	Kadın	56	3,373	0,217			

Bağımsız Gruplar T-Testi

Yöneticilerin cinsiyete göre kriz yönetimi puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{(107)}=-4.697$; $p=0.000<0.05$). Kadınların kriz yönetimi puanları ($\bar{x}=3,373$), erkeklerin kriz yönetimi puanlarından ($\bar{x}=3,167$) yüksek bulunmuştur.

Tablo 6. Kriz Yönetimi Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	t	sd	p
Kriz Yönetimi	Lisans	84	3,287	0,272	1,057	107	0,156
	Lisansüstü	25	3,227	0,148			

Bağımsız Gruplar T-Testi

Yöneticilerin kriz yönetimi puanları eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 7. Kriz Yönetimi Puanlarının Medeni Duruma Göre Farklılaşma Durumu

	Grup	N	Ort	Ss	t	sd	p
Kriz Yönetimi	Evli	85	3,251	0,243	-1,768	107	0,080
	Bekar	24	3,352	0,261			

Bağımsız Gruplar T-Testi

Yöneticilerin kriz yönetimi puanları medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

4 Sonuç

Okul yöneticilerinin kriz yönetim düzeylerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmaya İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde görev yapan 109 yönetici gönüllü olarak katılmışlardır.

Okul yöneticilerinin kriz yönetim düzeyleri Sayın (2008) tarafından geliştirilen kriz yönetimi ölçeği ile incelenmiştir. 5 üzerinden yapılan değerlendirmeye göre okul yöneticilerinin kriz yönetim düzeyleri 3,273 sayısal değer almıştır. Başka bir ifade ile okul yöneticileri orta düzeyde krizleri yönetebilmektedirler.

Araştırmada okul yöneticilerinin tanımlayıcı özelliklerine göre kriz yönetim düzeyleri de incelenmiştir. Bu kapsamda ele alınan ilk değilken olarak katılımcıların yaşlarına göre kriz yönetim düzeyleri farklılık göstermemektedir. Başka bir ifade ile farklı yaşlardaki okul yöneticileri krizleri benzer düzeyde yönetmektedirler.

Araştırmada okul yöneticilerinin toplam çalışma sürelerine ve kurumda çalışma sürelerine göre kriz yönetim düzeylerinin farklılık göstermediği saptanmıştır. Başka bir ifade ile farklı sürelerde çalışma ve kurumda çalışma süresine sahip okul yöneticilerinin krizleri benzer düzeyde yönetmektedirler.

Araştırmada okul yöneticilerinin cinsiyetlerine göre kriz yönetim düzeylerinde farklılıkların olduğu görülmüştür. Kadın okul yöneticilerinin kriz yönetim düzeyleri erkek okul yöneticilerine göre daha yüksektir.

Okul yöneticilerinin eğitim durumlarına göre kriz yönetim düzeylerinde farklılık olmadığı saptanmıştır. Diğer bir ifade ile lisans ve lisansüstü eğitim düzeyindeki okul yöneticileri krizleri benzer düzeyde yönetmektedirler.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin medeni durumlarına göre kriz yönetim düzeylerinde farklılık olmadığı belirlenmiştir. Başka bir ifade ile evli ve bekar okul yöneticileri krizleri benzer düzeyde yönetmektedirler.

Sonuç olarak araştırmada okul yöneticilerinin krizleri orta düzeyde yönettikleri, cinsiyetleri dışında kalan yaş, eğitim düzeyi, toplam çalışma süresi ve kurumda çalışma süresine göre kriz yönetim düzeylerinin farklılık göstermediği, kadın yöneticilerin erkek yöneticilere göre krizleri daha iyi yönettikleri belirlenmiştir.

Bu çalışma İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde görev yapan 109 okul yöneticisinin görüşleri ile sınırlıdır. Daha fazla yöneticinin katıldığı araştırmaların yapılması sonuçlardan genellemeye gidilmesine olanak sağlayacaktır. Ayrıca nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırmalar yapılırsa okul yöneticilerinin kriz yönetimlerine yönelik daha bütüncül sonuçlara ulaşılabilir.

Kaynakça

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.

Sayın, N. (2008). *Ortaöğretim kurumlarında kriz yönetimi stratejisinin incelenmesi (İstanbul ili örneği)*. (Yüksek lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sarı, Esra, & Sarı, Büşra. (2020). Kriz Zamanlarında Eğitim Yönetimi: Covid-19 Örneği. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3(2), 49-63.

Can, H., (2005). *Organizasyon ve Yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi

Yavuz, Y., & Çetin, E. (2022). Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Gözünden Covid-19: Kriz Yönetimi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 354-377.

Özgenel, M., Parlar, H., Merve, A. T. A. Ç., İsmail, A. T. A. Ç., & Ataç, H. D. (2021). Covid-19 sürecinde örgütsel bağlılık: Öğretmenler üzerine ilişkisel bir analiz. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 805-819.

Akbaşlı, S., Diş Okan (2019). Öğretmen görüşleri doğrultusunda lider okul yöneticilerinin yeterlikleri. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 2(2), 86-102.

Köseoğlu, G. (2020). Mali müşavirler ve muhasebecilerin örgütsel bağlılık düzeylerinin demografik faktörler ile ilişkisi: İstanbul'da bir uygulama. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 107-119.

Karaağaç, Y., Tugay, R., Kanat, H. G., Kaya, B., Nergiz, Ö., & Karabulut, S. (2022). Okul Yöneticilerinin Gösterdikleri Liderlik Davranışları İle Kriz Yönetimlerinin Değerlendirilmesi. *Sciences (JOSHAS JOURNAL)*, 8(51).

Kirişçi, G., & Yirci, R. (2021). Eğitimcilerin gözünden Türk eğitim sistemindeki krizler ve çözüm önerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(3), 1915-1950.

Durusu, H., & Cemaloğlu, N. (2019). Öğretmenlerin yıldırma yaşama, işyeri arkadaşlık algısı ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(1), 20-38.

Ölmez, D. (2021). Sağlık çalışanlarının algılarına göre sağlık yöneticilerinin kriz yönetim becerileri ve liderlik stilleri arasındaki ilişki (Master's thesis, Biruni Üniversitesi).